

ОПТИМІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В РАМКАХ ОЧЕС: РЕАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гужва І.Ю., Лисецька Н. М.

У статті проаналізовано сучасний стан та шляхи оптимізації міжнародного торговельно-економічного співробітництва України в рамках ОЧЕС. Розглянуто основні проблеми та підходи визначення ефективних чинників, які динамізують розвиток ефективного міжнародного співробітництва України з країнами Чорноморського регіону та іншими сусідніми системами.

На сучасному етапі розвитку світової економіки насамперед домінують процеси регіональної міжнародної економічної інтеграції. Вони визначають основні напрями і пріоритети сучасного стану інтернаціоналізації господарського життя, формуючи середовище глобальної конкуренції та інтеграційні процеси впливаючи на стратегічні інтереси всіх країн і регіонів світу. В рамках реалізації зовнішньоекономічної політики кожною окремою країною світу обов'язково мають враховуватися сучасні загально світові процеси та основні тенденції, зокрема їх переваги і загрози. З огляду на світовий досвід можна констатувати, що рівень економічного розвитку будь-якої країни безпосередньо залежить від ступеню інтеграції до світової економічної системи, а також і від ефективності зовнішньоекономічної діяльності з окремими країнами та / або групами країн.

Регіональна система ОЧЕС стала виразником сучасної тенденції в міжнародному економічному співробітництві. Це унікальна інтеграційна структура, що об'єднує країни різного рівня економічного розвитку з різними геополітичними та гео економічними уподобаннями. Сприяючи розвитку багатостороннього співробітництва, ОЧЕС робить значний внесок у зміцнення дружніх та добросусідських відносин між державами - учасницями Організації, забезпечує перетворення Чорноморського регіону на зону миру, стабільності, сталого економічного розвитку та екологічно безпечного регіону.

Проте, в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків посилюється необхідність оптимізації передусім розвитку міжнародних економічних відносин. У зв'язку з цим набуває актуальності необхідність уніфікації та гармонізації в рамках ОЧЕС процедур здійснення економічних операцій, з урахуванням

сучасних світових стандартів та зобов'язань сторін в рамках міжнародних організаціях і конвенціях. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження проблеми взаємодії національних економік і регіональних інтеграційних процесів під впливом сукупності політичних, економічних, екологічних чинників.

Фундаментальний внесок у дослідження цієї проблеми внесли: О.Білорус, І.Бураківський, Дж.Брада, А.Бредімас, М.Бруно, Дж.Діксон, А.Клінк, С.Кораблін, Ю.Макогон, В.Мунтіян, В.Новицький, В.Оніщенко, В.Сіденко, Е.Тейлор, А.Філіпенко.

Юридичне функціонування інституції у чорноморському регіоні започатковано з підписання 25 червня 1992 року Стамбульської декларації «Про створення Організації Чорноморського економічного співробітництва» (ОЧЕС). Статут Організації підписано 5 червня 1998 року під час Ялтинського саміту ОЧЕС (1 травня 1999 р. він набув чинності). Членами Організації є 12 країн: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина та Україна. На сьогодні ОЧЕС включає не лише країни Чорноморського басейну, а й ті, котрі мають безпосередні інтереси у Чорноморському регіоні, насамперед економічні та транспортні. Свідченням інтересу до ОЧЕС є кількість країн та інституцій, що співпрацюють з Організацією у рамках відповідних угод або мають статус спостерігача. Серед них – Секретаріат Енергетичної Хартії, Європейська Комісія, Комісія з захисту Чорного моря, а також такі країни як США, Австрія, Німеччина, Франція, Польща, Словаччина, Хорватія, Чехія, Італія, Білорусь, Єгипет, Ізраїль, Туніс та ін. Низка міжнародних неурядових організацій та країн отримали в ОЧЕС статус секторального діалогового партнера, зокрема, Угорщина та Черногорія.

ОЧЕС засновано на принципах, закладених у Гельсінкському заключному акті та документах, прийнятих на найвищому рівні, на Нарадах з безпеки та співробітництва у Європі (НБСЕ) і, зокрема, в Паризькій хартії для нової Європи. Мета та принципи, закладені у Декларації ЧЕС, відповідають принципам і основним документам ООН. Участь в ОЧЕС не перешкоджає співпраці з іншими регіональними і субрегіональними організаціями.

У рамках ОЧЕС підписано низку документів про регіональне співробітництво, серед яких: Додатковий протокол про привілеї та імунітети ОЧЕС, Угода між урядами держав-учасниць про співробітництво у наданні надзвичайної допомоги і ліквідації надзвичайних ситуацій, що виникли внаслідок лих природного і техногенного характеру; Угода про співробітництво у боротьбі зі злочинністю, зокрема організованою; Угода між ОЧЕС та Урядом Турецької Республіки про штаб-квартиру ОЧЕС, Угода між ОЧЕС та Урядом Турецької Республіки про штаб-квартиру ПАЧЕС; Меморандуми

про взаєморозуміння у сприянні вантажним автоперевезенням у регіоні, з розвитку морських магістралей регіону ОЧЕС, про скоординований розвиток Чорноморського транспортного кільця швидкісних автомагістралей, про взаєморозуміння у співробітництві між дипломатичними академіями та інститутами при міністерствах закордонних справ країн-членів ОЧЕС. Підписані також Угода про спрощення візових процедур для підприємців та Угода про спрощення візового режиму для водіїв вантажного автотранспорту країн-членів ОЧЕС У 2001 році був прийнятий документ "Економічний порядок денний для ОЧЕС", який фактично є колективною стратегією, спрямованою на досягнення конкретних результатів та цілей ОЧЕС [1].

Успіхи реалізації ідеї створення регіонального економічного співтовариства свідчать про заінтересованість багатьох країн у формуванні нової субрегіональної структури економічного співробітництва, яка об'єднала б країни Європи, Азії, Середземномор'я, не зважаючи на їхню політичну, соціальну, цивілізаційну гетерогенність, різний рівень розвитку та форми бачення майбутнього. Держави регіону входять до різних політичних і економічних угруповань (НАТО, СНД, ЄС тощо), проводять глибокі соціально-економічні перетворення, пов'язані зі змінами в менталітеті та загальних схемах орієнтацій населення.

Ідея ОЧЕС відображає особливості національних та регіональних інтересів країн регіону і не конкурує з традиційними економічними структурами, до яких вони входять. Між різними економічними моделями утворюється компліментарність відносин та формуються нові можливості, які важко реалізувати в межах старих структур.

Серед найважливіших завдань, визначених Статутом ОЧЕС, є сприяння розвитку економік країн-членів Організації. Відповідно до Статуту Організації, країни-члени активно взаємодіють у таких сферах, як торгівля та економічний розвиток, сільське господарство та агропромисловість, охорона здоров'я і фармацевтика, охорона навколишнього середовища, туризм, наука і технології, обмін статистичними даними і економічною інформацією, співробітництво між митними та прикордонними органами, гуманітарні контакти, боротьба з організованою злочинністю, незаконною торгівлею наркотиками, зброєю та радіоактивними речовинами, тероризмом і нелегальною міграцією тощо. Зокрема, в ОЧЕС можна виокремити кілька галузей, в рамках яких співробітництво визначається особливий потенціал розвитку. Це, передусім, енергетика (здійснюється опрацювання можливості створення Чорноморського електроенергетичного кільця та регіонального енергетичного ринку), транспорт, включаючи розвиток у регіоні транспортних систем (відновлення регулярного пасажирського та паромного сполучення між портами Чорного моря і скоординований розвиток швидкісних автодорожніх магістралей навколо Чорного моря)

та інтеграція дорожніх сполучень країн чорноморського регіону до транс'європейських транспортних мереж.

В геоеконімічному розумінні Чорноморський регіон концентрує як економічні, так і транспортні інтереси багатьох країн, незважаючи на їх цивілізаційну гетерогенність та рівень розвитку. Чорноморський регіон, маючи ємкий внутрішній ринок зі значним ресурсним та науково-технічним потенціалом, поступово перетворюється на центр торгівлі між Європою, Близьким Сходом та Азією. Йдеться про створення трансрегіональної інтеграційної системи співробітництва. Це перше значне інтеграційне об'єднання нового, постконфронтаційного етапу розвитку світової економіки, яке здатне поєднати країни з різними політичними та економічними орієнтаціями. Встановлення прямих зв'язків між Україною і сусідніми державами, залучення українських підприємств до розробки значних регіональних проектів, формування в різних областях і містах організаційних та комерційних структур створюється підґрунтя для масштабного трансрегіонального співробітництва. Найбільш перспективним та важливим проектом в районі басейну Чорного моря є проект ЄАНТК, який передбачає поставки каспійської нафти в Україну та транзит до країн Європи.

Щодо транспортної системи, то у межах ЧЕС розробляються стратегічно важливі транспортні проекти, які передбачають об'єднання енергосистем країн регіону в єдине кільце. Заслужують на увагу проекти створення Євроазіатської магістралі та Чорноморської кільцевої автостради. Згідно з положеннями Меморандуму про взаєморозуміння про скоординований розвиток Чорноморського транспортного кільця швидкісних автомагістралей передбачається будівництво та реконструкція автомобільних доріг навколо Чорного моря. Проект «Чорноморське кільце» це високо пропускна автомагістраль, що складається з двох фізично розділених проїзних частин, кожна з яких матиме, як мінімум, дві смуги руху. Такі параметри дозволять забезпечити належну якість сучасного транспортного руху, гарантуючи при цьому безпеку, швидкість і зручність відповідно до загально прийнятих стандартів. Протяжність кільцевої дороги в рамках проекту «Чорноморське кільце» складає 7140 км. Основні характеристики, які проектно-монтажних робіт, пов'язаних із реконструкцією кільцевої дороги мають відповідати вимогам Європейської Угоди про міжнародні автомагістралі, підписаної у Женеві 15 листопада 1975 року. Відповідно до зазначеного Меморандуму, фінансування витрат, пов'язаних із реалізацією проекту, здійснюватиметься національних фондів і бюджетів, різного роду субсидій, включаючи приватних сектор. Як потенційне джерело фінансування розглядається такі фінансові структури, як Європейські фонди, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, тощо. Ці проекти

сприятимуть розвитку співробітництва між новими економічними угрупованнями держав Європи та Азії (ЄС, ЦЄІ, ЧЕС, ОЕС). Отже участь України у реалізації даного проекту сприятиме реалізації транзитного потенціалу країни, зокрема буде покращено транспортні зв'язки з країнами Європи, південними областями Російської Федерації та Західного Кавказу і забезпечить найкоротший шлях не тільки до Балкан, а також через Румунію та Болгарію до Туреччини і країн Близького Сходу.

У контексті розвитку транспортного потенціалу України також необхідно відзначити важливість укладеного в рамках ОЧЕС Меморандуму про взаєморозуміння щодо комплексного розвитку морських магістралей в чорноморському басейні. До актуальних питань, які можуть бути вирішені в рамках співпраці відповідно до положень Меморандуми слід віднести участь у інвестиційних проектах щодо модернізації одеського морського торговельного порту яка складається з наступного: будівництво в одеському порту універсального перевантажувального комплексу, будівництво в порту сухого терміналу, розвиток карантинного молу одеського порту, розвиток порту в районі практичної гавані порту, освоєння території судноремонтного заводу порту.

Для розвитку належної інформаційної інфраструктури регіону вже активізовано реалізацію низки відповідних проектів. Втілюється проект волоконно-оптичного зв'язку ІТУР (Італія-Туреччина-Україна-Росія). За цим проектом передбачається підключення до євроазіатського кабелю, що веде із Західної Європи до Японії та Кореї. Почала діяти підводна Чорноморська волоконно-оптична система зв'язку: Варна-Одеса-Новоросійськ-Поті. Система інтегрована у міжнародну телекомунікаційну систему TEL (трансевропейські лінії), що сполучає країни Європи, Близького і Середнього Сходу^[2].

Щодо напрямку охорони навколишнього середовища, то прикладом може бути розпочатий в 2008 році спільний проект «Покращення екологічної оцінки морського узбережжя, забрудненого токсичними речовинами». Цей проект виконують Міжнародний центр дослідження води в регіоні ОЧЕС, що діє на базі Інституту колоїдної хімії та хімії води України, Державного океанографічного інституту Росії та Центру морських досліджень Греції [2]. Проробляється також ініціатива Російської Федерації щодо співробітництва з питань попередження і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Важливі кроки передбачається здійснити країнами-членами ОЧЕС у боротьбі з організованою злочинністю, наркобізнесом, тероризмом, нелегальною торгівлею зброєю.

Для України ОЧЕС - це, передусім, механізм взаємодії урядових та приватних структур, який має забезпечити ефективний розвиток економічного співробітництва між країнами-членами у рамках курсу на

повноцінне входження до загальноєвропейського економічного простору. Доцільно розглядати Організацію чорноморського економічного співробітництва як регіональний форум, діяльність якого спрямована на оптимізацію міжнародного економічного співробітництва України. У цьому контексті роль Організації полягає у сприянні процесам інтеграції країн регіону до європейських структур та оптимізації механізмів співробітництва. Україна бере активну участь у роботі головних органів ОЧЕС – Раді міністрів закордонних справ, Ділової Ради, Чорноморського банку торгівлі та розвитку, Парламентської асамблеї ЧЕС, а також Міжнародного центру чорноморських досліджень. Також на регулярній основі забезпечується представництво України у засіданнях допоміжних органів та профільних робочих груп та інших заходах, що проводяться в рамках Організації [3]. Але Україні, як одному з країн лідерів Чорноморського регіону потрібно брати більш активну участь у реалізації економічних процесів, в тому числі використовуючи потенційні можливості Організації. Співробітництво між Україною та іншими країнами-членами ОЧЕС має розвиватися у відповідності до цілей та принципів, що визначені її Статутом, а також згідно положень Економічного порядку денного ОЧЕС на майбутнє, який являє собою програму консолідації Організації у середньостроковій перспективі, а також передбачає здійснення комплексу заходів для належної реалізації положень Статуту ОЧЕС у контексті розвитку взаємовигідного співробітництва, підвищення ступеню інтегрованості країн-членів у світову економіку, вдосконалення умов ведення бізнесу та розвитку індивідуальних і колективних ініціатив суб'єктів підприємницької діяльності.

Причорноморське співробітництво для України слід розглядати у векторному розумінні. З однієї сторони передбачається співробітництво територій, які безпосередньо прилягають до Чорного моря і в господарському відношенні тісно з ним пов'язані. Цей рівень регіонального співробітництва посилює колишню прикордонну і прибережну торгівлю. У глобальному розумінні йдеться про залучення до причорноморського співробітництва всього економічного простору України. Основою для такого регіонального співробітництва є урізноманітнення напрямів і зростання гнучкості підприємницької діяльності по всій країні. На цьому рівні мають бути визначені загальні принципи інтеграційного співробітництва, розроблені й уведені до дії відповідні закони, що регулюють поведінку юридичних і фізичних осіб у зовнішньоекономічній сфері, зокрема, й економічні механізми заохочення регіонального співробітництва.

Ефективна співпраця України з країнами ОЧЕС повинна налагоджувати динамічні механізми взаємодії влади, науки та бізнесу для вироблення відповідних інструментів покращання бізнес-середовища та

підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Проекти та переговори про інтенсивне співробітництво, які розпочалися між країнами ОЧЕС стали реальним інструментом для започаткування системної роботи з ліквідації штучних бар'єрів на шляху вільного розвитку ділової ініціативи. Досягнення позитивних результатів в реалізації проектів в рамках ОЧЕС передбачає вирішення основних завдань для української сторони:

- Поширення інформації щодо можливостей економічної співпраці між українськими та компаніями представниками країн-членів ОЧЕС та сприяння цим можливостям в ОЧЕС та Україні;

- Визначення можливостей для покращення конкурентоспроможності українських МСП у зв'язку із виходом на європейські ринки;

- Розширення перспектив міжнародного обміну з метою вивчення європейського досвіду стимулювання розвитку МСП;

- Поширення досвіду створення інформаційних центрів з питань міжнародної торгівлі для надання інформації про правові аспекти торгівлі та умови доступу на ринки різних країн;

- Поширення позитивного досвіду вирішення проблемних питань поліпшення інвестиційного клімату країн в контексті поглиблення вільної торгівлі;

- Визначення перспектив участі України у міжнародних комерційних проєктах;

- Визначення партнерів для співробітництва в рамках ОЧЕС, що нагромадили позитивний досвід інтернаціоналізації;

- Започаткування двосторонніх ділових контактів, трансфер ноу-хау та ознайомлення з новими технологіями, якими володіють бізнесмени країн-членів ОЧЕС.

Найбільшу зацікавленість до здійснення чорноморської інтеграції висловлюють місцеві органи влади територій, які прилягають до Чорного моря. Але для поглиблення інтеграції їм необхідно збільшити в своїх регіонах виробництво експортних товарів, яке повинно перевищувати середній український рівень. Органи місцевої влади мають усіляко сприяти пошквалюванню процесу чорноморської інтеграції через активне залучення банківських структур до реалізації значних проєктів у галузі промисловості, транспорту, телекомунікацій, туризму, охорони навколишнього середовища. Роль місцевих органів управління у формуванні зони економічного співробітництва може також посилитися завдяки створенню асоціації або союзу чорноморських портів і регіонів [4].

Україна виявляє зацікавленість у реалізації в рамках ЧЕС проєктів

щодо модернізації нафтопереробних заводів, створення нових потужностей, зокрема терміналів на берегах Чорного моря для прийняття нафти і газу, здійснення наукових досліджень з іноземними фірмами щодо використання нетрадиційних джерел енергії, технічного переозброєння металургійних підприємств та багатосторонньої програми виробництва електронної техніки для різних галузей народного господарства.

Утворення ЧЕС свідчить про нову модель регіональної кооперації, що охоплює як країни пострадянського простору, так і держави, які вже входять до системи світової економіки, зокрема до ЄС. Досвід розбудови нової системи кооперації, безумовно, є корисним для формування регіональних систем такого самого гатунку в інших частинах світу. Виходячи з цього, стосунки з країнами Чорноморського регіону в рамках ЧЕС є важливим політичним прецедентом у розбудові регіональної системи безпеки та співробітництва [4].

Разом з тим слід зафіксувати невисоку практичну спроможність української сторони до інтеграції високорозвиненої системи науково-технологічних та економічних взаємозв'язків в рамках регіональної міжнародної економічної інтеграції.

Інтенсифікація міжнародної науково-технологічної та економічної співпраці України є необхідною для досягнення стратегічних цілей осучаснення науково-технологічного базису держави, посилення її інтеграційного потенціалу в регіоні і світі, розвитку інституційного механізму, посилення взаємодії держави та бізнес-структур національного економічного середовища, входження українського соціуму до постіндустріального інформаційного суспільства. Важливим є залучення вітчизняних фахівців у діяльність Фонду розвитку проектів ОЧЕС, який було створено відповідно до рішення Ради міністрів закордонних справ країн-членів ОЧЕС (м. Тірана, Албанія, 25 жовтня 2002 року), а також налагодження на цій основі активної взаємодії з міжнародними фінансово-кредитними інституціями, що є зацікавленими у розробці та реалізації регіональних проектів. Метою створення Фонду було надання фінансової підтримки у розробці та реалізації під керівництвом галузевих робочих груп ОЧЕС відповідних проектних пропозицій до етапу підготовки їх техніко-економічних обґрунтувань (ТЕО), а також підготовки ТЕО найбільш перспективних багатосторонніх (три і більше країни) міжнародних галузевих проектів, що сприятимуть розвитку регіонального співробітництва у регіоні ОЧЕС, з подальшою їх передачею міжнародним фінансовим закладам. З цією ж метою у 2007 році за ініціативою Греції розпочав діяльність Грецький фонд розвитку ОЧЕС на основі початкового внеску цієї країни у розмірі 2 млн. євро.

Серед фінансових інституцій Організації необхідно відзначити Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), який був створений

країнами Чорноморського басейну в якості регіонального банку розвитку з метою стимулювання співробітництва між країнами, фінансування регіональних проєктів, сприяння приватній та підприємницькій діяльності та прискорення реформ у фінансовому секторі. Україна є одним з середніх акціонерів банку із часткою у 13,5 % статутного капіталу. Крім того, наша країна має представництво у керівництві банку (посада Віце-президента з операцій). З моменту заснування ЧБТР у 2000 році Україна сплатила до статутного капіталу Банку 40,5 млн. СПЗ¹ (що приблизно становить 46,091 млн. євро), та отримала фінансування проєктів на суму 253 503 628 євро, тобто на 1 євро сплачений Україною припадає приблизно 5,5 євро, отриманих для фінансування українських проєктів як державного так і приватного сектору. У 2009 році ЧБТР ініційовано збільшення статутного капіталу з 1 млрд. СПЗ до 3 млрд. СПЗ, з яких 1 млрд. СПЗ запропоновано для підписки країнам-учасникам. Для збереження наявної частки у статутному капіталі Україною придбано 13500 акцій загальною вартістю 13,5 млн. СПЗ (виконання зазначених фінансових зобов'язань передбачено Законом України від 18.02.2009 № 995-VI "Про ратифікацію Листа-зобов'язання для підписки на акції зі збільшення капіталу ЧБТР"). Відповідно до умов підписки Україна мала сплатити до кінця 2010 року 13,5 млн. СПЗ (10% вартості придбаних акцій) та надати на адресу ЧБТР безвідсотковий необіговий вексель на суму 27 млн. СПЗ (20% вартості придбаних акцій), що підлягають обов'язковій сплаті протягом 2011-2018 років [5].

Учасниками співпраці у фінансовій сфері з ЧБТР з боку України є: "Трансбалканський газопровід" (фаза 2) – будівництво нових потужностей газопроводу; "Чорноморнафтогаз" – розробка покладів газу в Азовському та Чорному морях; "Галнафтогаз" – розширення мережі автозаправок; "Перший український міжнародний банк" – Кредитна лінія на фінансування торгівлі; Група Вернал "Vernal Group" – фінансування програми з оновлення парку морського флоту; "Кредитпромбанк" – розвиток та вдосконалення фінансових послуг на експорт з України та імпорт з країн Чорноморського регіону; "Альфа-Нафта Петролеум" операції пов'язані створення нових станцій з видобування газу та нафти, реконструкції існуючих станцій та інше; "Галнафтогаз II" – побудову та розвиток регіональної інфраструктури; "Чорноморнафтогаз II" – кредитна лінія; Українська залізниця – кредитування розвитку; Індустріальний Союз Донбасу – кредитування розвитку; Банк "Південний" – кредитування малого та середнього підприємництва; Фонд європейського приєднання "Emerging Europe Accession Fund" – інвестування у статутній

¹ Номінальна вартість 1 акції становить 1 000 СПЗ (спеціальні права запозичення, 1 СПЗ ≈ 12,25грн. за курсом НБУ станом на 18.05.2011).

капітал МСП, що мають стратегічне економічне значення у регіоні Східної Європи [6].

Відповідно до Бухарестської Декларації Міністрів економіки країн-членів ОЧЕС підписаної 17 травня 2011 року головними пріоритетами Організації визначено продовження інституційної інтеграції до ЄС та створення в перспективі зони вільної торгівлі в рамках ОЧЕС.

В цілому такі пріоритети розвитку Організації відповідають зовнішньополітичним та економічним прагненням України. Доцільність ініціативи щодо інституційної інтеграції Організації до ЄС сумнівів та заперечень з боку української сторони не викликає та підтримується без зауважень в повному обсязі. Питання щодо досягнення прогресу в імплементації програми Партнерство для захисту навколишнього середовища, а також в запуску двох інших програм співробітництва у рамках регіональної ініціативи ЄС „Чорноморська синергія” також підтримується українською стороною на засіданнях спеціальної групи експертів з питань співробітництва ОЧЕС – ЄС.

Важливо, що саме ОЧЕС частково об'єднує два найвпливовіших регіональних та світових геополітичних блоки таких як ЄС та Митний Союз (Росія, Білорусія та Казахстан) на перехресті відносин яких та в центрі уваги на сьогодні знаходиться саме Україна. Причому з окремими країнами-членами ОЧЕС Україна вже фактично має режим вільної торгівлі (країни СНД,) а з багатьма іншими ведуться відповідні переговори (ЄС, Туреччина та Сербія).

Стосовно намірів відносно лібералізації торгівлі доцільно відзначити, що з урахуванням сучасних політичних та торговельно-економічних відносин між окремими країнами та групами країн, що входять до ОЧЕС, - створення зони вільної торгівлі в чорноморському регіоні на сьогодні є питанням актуальним лише для загального обговорення та вивчення потенційних можливостей та загроз для економік країн в цілому.

Водночас можливість створення Зони вільної торгівлі (ЗВТ) між країнами-учасницями ОЧЕС можна розглядати як один з шляхів підвищення ефективності Організації. Згідно з положеннями стамбульської декларації від 07.02.1997 «Про наміри створення Чорноморської зони вільної торгівлі» створення ЗВТ має на меті посилення ролі регіону у міжнародних відносинах, зокрема з ЄС, розвитку ринкових соціально-економічних моделей та демократій в окремих країнах та регіону в цілому, а також зростанню обсягів торгівлі між країнами-членами ОЧЕС.

Згідно світового досвіду, створення зон вільної торгівлі за умовами СОТ дозволяє країнам диверсифікувати географію та номенклатуру експорту/імпорту, розширювати свій внутрішній ринок за рахунок ринків інших країн, підвищувати конкурентоздатність власного

експорту. Сфера інтересів сучасних учасників ЗВТ виходить далеко за рамки звичайної торгівлі товарами та послугами, а охоплює питання прав інтелектуальної власності, державних закупівель, охорони навколишнього середовища, співробітництва у сфері праці тощо. Лібералізація двосторонньої торгівлі передбачає також створення умов для залучення прямих іноземних інвестицій та пов'язаних з ними передачу технологій, «ноу-хау» та «кращих практик». Важливим чинником ЗВТ є також зусилля партнерів, спрямовані на те, щоб технічні бар'єри у торгівлі – технічні регламенти та стандарти, а також процедури сертифікації – не створювали зайвих перешкод для двосторонньої торгівлі. Угоди про вільну торгівлю надають можливість досягти значного прогресу у сфері гармонізації стандартів, взаємного визнання, визначення заходів із захисту тварин, рослин, навколишнього середовища тощо. Взагалі, кращі практики створюють значні переваги з точки зору економічної ефективності.

Зовнішньоекономічна політика є комплексним питанням. У той час, як економічна теорія виступає на користь угод про вільну торгівлю, зовнішня торгівля все ж таки залишається, в основному, сферою політичних рішень і економічні аргументи складають лише одну, хоча й важливу, частину торговельних переговорів. Важливим чинником таких переговорів є розуміння його учасниками як переваг лібералізації торгівлі, так й її можливих витрат.

У цьому контексті, Україна може виступити ініціатором активізації вивчення можливості створення ЗВТ в рамках ОЧЕС із залученням потужностей Фонду розвитку проектів ОЧЕС. Відповідно до Закону України «Про міжнародні договори» започаткуванню переговорного процесу щодо внесення змін до діючого режиму зовнішньоекономічної діяльності повинен передувати ретельний аналіз можливих негативних та позитивних наслідків з наступними висновками щодо доцільності укладання таких Угод з точки зору їх відповідності інтересам України.

Саме тому пропонується залучати до опрацювання проектів Угод про вільну торгівлю окрім причетних центральних органів виконавчої влади також представників академічних та ділових кіл з метою проведення комплексного наукового аналізу таких проектів з прогностичними оцінками та пропозиціями щодо удосконалення відповідної нормативно-правової бази.

Практичними кроками реалізації пріоритету відносно створення ЗВТ може стати проведення відповідних міжнародних форумів, конференцій та консультацій на експертному в рамках засідань Робочої групи з питань торговельно-економічного розвитку. Будучи членом СОР та маючи відповідні напрацювання щодо інтеграції до ЄС Україні в рамках ОЧЕС доцільно виступати активним лідером щодо внесення до

порядку денного з реалізації програми економічного розвитку ОЧЕС певних змін. Перш за все це стосується заходів спрямованих на впровадження у торговельно-економічні відносини між країнами-членами Організації сучасних світових стандартів та норм торговельно-економічної співпраці, зокрема тих, що на сьогодні узгоджуються в рамках поточного раунду переговорів СОТ «Доха – Розвиток». Це стосується сприяння зростанню міжнародної торгівлі, зниження та скасування тарифів та інших бар'єрів, усунення дискримінаційного режиму в міжнародних торговельних відносинах тощо. Ефективне впровадження принципів та інструментів СОТ у економічні програми ОЧЕС забезпечить ефективність використання експортного потенціалу країн-членів Організації та сприятиме інтеграції Організації у європейські та світові зовнішньоекономічні відносини. Основним чинником успішного виконання таких програм є, безумовно, їх фінансування. Обмеженість фінансових ресурсів ускладнює реалізацію політики по забезпеченню підвищення конкурентоспроможності національної економіки в рамках ОЧЕС.

Беручи до уваги сформовані на сьогодні пріоритети ОЧЕС та актуальні тенденції розвитку регіонального економічного співробітництва, Центральними органам виконавчої влади, за сприянням регіональних Облдержадміністрацій, представників бізнесу, в тому числі малих та середніх підприємств, неурядових організацій має бути забезпечено:

- зміцнення договірної бази співробітництва через ініціювання нових багатосторонніх документів у галузі торгівлі;
- продовження роботи з виявлення та зняття перешкод у взаємній торгівлі;
- гармонізацію митних та торговельних режимів на основі вимог СОТ з метою поновлення діяльності по створенню у перспективі регіональної зони вільної торгівлі;
- активізацію виставково-ярмаркової діяльності, як надійного інструменту представлення вітчизняного товаровиробника, для просування конкурентоспроможної продукції та послуг на ринки ОЧЕС, залучення інвестицій і кредитів, підвищення міжнародного іміджу держави.

Для України важливо здійснити комплексну концептуальну оцінку своїх економічних інтересів у Чорноморському регіоні, визначити прийнятний рівень інтеграції у структурі цієї Організації, практичні шляхи досягнення очікуваних результатів та можливі наслідки. Але майбутнє України пов'язане не лише з Чорноморським регіоном і тому важливо не помилитися у визначенні економічної стратегії і тактики. Необхідно також виробити системи пріоритетів у стосунках з державами регіону в межах ЧЕС, знайти оптимальні шляхи узгодження інтересів країн-членів

ЧЕС з іншими міжнародними структурами, відповідні механізми подолання політичних протиріч, а зрештою - місце у світовій економічній системі.

Як свідчить досвід зарубіжних країн, обґрунтований аналіз наслідків зміни зовнішньоекономічних режимів для економіки країни не можливо отримати без використання сучасних апаратів економічного аналізу, зокрема кількісного аналізу питань міжнародної економічної політики.

У зв'язку з цим вбачається за доцільне розробка та прийняття єдиної методики оцінки наслідків для секторів вітчизняної економіки в результаті укладення зовнішньоекономічних угод стосовно міжнародного торговельно-економічного співробітництва. Зокрема йдеться про розробку обчислювальної моделі загальної рівноваги з метою здійснення кількісної оцінки наслідків змін умов зовнішньоекономічної діяльності для галузей вітчизняної економіки, що забезпечить можливість визначення доцільності внесення таких змін.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bsec-organization.org;
2. «Аргументи для оптимізму» Урядовий кур'єр. – № 67. 14 квітня 2009 року;
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=243131538&cat_id=223259557&ctime=1256650282415;
4. Управління міжнародною економічною діяльністю: Навчальний посібник / Новицький В. Є., Бойцун Н. Є. / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2010. – 615 с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bstdb.org;
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.

Abstract

Guzhva I., Lisetsky N.

Optimization of the international cooperation of Ukraine in the BSEC: real state and prospects

The article analyzes the current state and ways to optimization of international trade and economic cooperation of Ukraine in the framework of the BSEC. The main problems and approaches to find effective factors of activation of development of effective international cooperation between Ukraine and the Black Sea countries and other neighboring systems.

Keywords: international cooperation, integration processes, regional system, economic development and cooperation